

HUMANITEIT¹

Leviticus 19: 34

“De vreemdeling, die als vreemdeling bij u verkeert, zal onder u zijn als een ingeborene bij ulieden; gij zult hem liefhebben als uzelf, want gij zijt vreemdelingen geweest in Egypteland; Ik ben de Heere uw God.”

Het peil van de volkeren kan men op verschillende wijze trachten te meten: aan de positie van de vrouw, aan de waardering van de arbeid, aan de behandeling van de vreemdeling. De laatste maatstaf is stellig niet het minst lichtgevend en ontdekkend. Ook daarom omdat men die ongeveer op gelijke wijze aan de enkeling als aan het volk kan aanleggen. De vrouw toch is minstens naar de oerdrift van het leven onontbeerlijk, de slaaf, de knecht, arbeider en werknemer maken het bestand en de bloei van de samenleving mogelijk, maar de vreemdeling brengt meest weinig aan. Hij schijnt enerzijds al spoedig een dwarskijker en klaploper en prikkelt zo het instinct van ons-met-ons, anderzijds is hij weerloos, gescheiden van eigen volk, afgesneden van de bescherming van zijn eigen staatsbestel en deze weerloosheid maakt licht iets van machtswellust in de gezeten burger wakker. Vandaar dat wij zo zelden het bijzonder beroep dat de vreemdeling op onze liefde doet zuiver horen. De vervolging van de joden in de middeleeuwen en de laatste jaren weer in Duitsland, de onderdrukking van minderheden van vreemde nationaliteit in verschillende staten, wordt nog te weinig gezien als een bevestiging van de waarheid dat wij van nature geneigd zijn God en de naaste te haten, dat wil zeggen dat wij mensen aan ménselijkheid niet toekomen, dat humaniteit waarlijk niet een aangeboren zedelijke kracht is, dat zij alleen te verstaan is als een goddelijk gebod dat ons op onze instinctieve wegen tegemoet treedt. Maar ook het gebod is machteloos, tenzij het ons openbaar wordt als het gebod van die God die óns op een onbegrijpelijke wijze genadig is geweest.

Vreemd, weerloos, prijsgegeven aan het groepsegoïsme van de Egyptische natie was Israël zélf geweest, nog niet zo lang geleden. Zo is het wanneer wij maar ver genoeg teruggaan in de geschiedenis meer of min met ieder volk geweest. En dít vreemdelingschap is nog slechts een beeld en afschaduwing van het vreemdelingschap van de gevallen mens te midden van de onherbergzaamheid, harteloosheid en gewelddadigheid van de schepping. Deze zijn niet oorspronkelijk uit God. Dat wordt ons openbaar in de verlossing, in de grote uitleiding uit het diensthuis die in Jezus ons is toegezegd en bezegeld en geschonken.

Hebt gij waarlijk gehoord: “Ik ben de Heere uw God”, dan hebt gij ook het ware gebod van de humaniteit gehoord. En dan ziet ge rond u de ogen van de vreemdelingen hunkerend op u gevestigd. Zelf zijt ge en blijft ge een “vreemdeling op de aarde”, daarom herkent ge overal uw broeders in een zelfde lot. Boven de natie en boven de kerk en boven onze dierbare kring en boven onze persoonlijke levensstijl richt zich hóóg op: het gebod van de ontfermende God de vreemdeling lief te hebben. Geen rechtmatige verwijten of verdenkingen onzerzijds, geen onsympathieke gestes zijnerzijds kunnen ons ontslaan van de goddelijke gelding van deze wet. Want wij zullen bedenken dat de humaniteit hier de weerglans is van de goddelijke Genade over zondaren, en wij zullen ons herinneren dat wij zelf vreemdelingen

---

¹ Twee bijdragen van Miskotte aan het Dagboek “Opdat zij allen één zijn”, samengesteld door J.C. Helders. Zutphen: Ruys 1935, resp. ‘Humaniteit’: 26-28 en ‘De schrik der insiders’: 179-180. Het dagboek bevat voor elke dag van het jaar een korte meditatie. De auteurs zijn afkomstig uit verschillende kerkgenootschappen en denominaties. De titel is ontleend aan Joh. 17: 21. De twee meditatie van Miskotte zijn daarna nergens meer gepubliceerd. Spelling en interpunctie zijn aangepast.

waren en ook lang niet altijd sympathiek, ook dwars, balsturig, inhalig, achterdochtig vanwege onze levensangst.

Ons is barmhartigheid geschied! Dat heeft niet slechts betekenis voor ons zogenaamde religieuze leven, het heeft ook (in Bijbels-profetische zin) politieke gevolgen, het wil met volstrekt gezag onze gehele levenshouding bepalen: "Gij zult... Ik ben de Heere uw god".

Lezen: Lev. 19: 1-4, 9-15, 32-34.

DE SCHRIK VAN DE INSIDERS

Handelingen 10: 45

En de gelovigen, die uit de besnijdenis waren ontzette[n] zich, dat de gave des Heiligen Geestes ook op de heidenen uitgestort werd.

Schrik slaat ons om het hart bij het onverwachte, dat tegelijk voor ons het onaangename is. Als onze tegenpartij plotseling met een overweldigende meerderheid uit de stembus komt, als onze medestander een pijnlijk geheim verraadt, als de fiscus ons onvoorzien ontbiedt, als wij op een vrolijke tocht in de bergen de wielen zien gaan op de uiterste rand van een afgrond, om niet te spreken van die onverwachte tijdingen en gebeurtenissen waardoor wij onder het dreigend onweer van de waanzin of oog in oog met de "koning der verschrikkingen" [Job 18: 14] komen te staan, noch ook van de heilige ontzettingen die de onmiddellijke aanraking van Gods geduchte hand in ons verborgen wezen oproept. Lukas vertelt het einde van een lange geschiedenis, waarin God met opvoedkundig geduld de christen-jood Petrus heeft heengeleid naar het huis van de zoekende heiden Cornelius. De belangstelling, de toegenegenheid, de bekering, de doop van hem en de zijnen worden blij aanvaard als een teken dat God ook de God van de heidenen wil zijn. Maar dan, dan gebeurt er iets, onverwacht, onaangenaam, huiveringwekkend, dan worden de vrome zielen van Petrus' volgelingen aan een rand gevoerd, dan is het of een geheim van hun orde of loge wordt prijsgegeven, dan is het alsof een tegenpartij de overhand gaat verkrijgen en of men verbijsterd in de afgrond van een raadsel staart.

Wat is er dan aan de hand? Zie: de Heilige Geest wordt op deze mensen alle, op deze heidenen uitgestort. Ook op de heidenen! Ontzettend! Om een doodsschrik te krijgen. Wonderlijk! Onbegrijpelijk en anderzijds maar al te begrijpelijk is deze ontzetting. Overal waar insiders zijn, die zich – vaak terecht – bewust zijn van een hun toebetrouwd pand, zullen zij ontstellen als anderen het blijkbaar óók hebben.

De schrijver spreekt over de gáve van de Heilige Geest – deze uitdrukking zullen de omstanders zelf niet gebruikt hebben, want – nietwaar? – hadden zij verstaan dat de Heilige Geest *gave* is, gans en al gave, zij hadden zich niet verbaasd. Dat is juist de fout van alle sektarische mensen, groepen en 'kerken' dat zij het geloof houden voor een particulier of communaal *bezit* van de mens dat in zijn handen overgaat. In het verlengde van de 'besnijdenis', de traditie, de christelijke levensgewoonte ligt de heilige Geest en in het verlengde van de heilige Geest wederom de christelijke levensgewoonte (verbeterde editie) – alles menselijk – al te menselijk, daarom concurrerend met en stotend tegen de anderen, die heus niet kunnen inzien dat er meer dan een graadverschil is tussen deze en hun levenswijze.

Toch kan de "ontzetting" waarvan de tekst spreekt ook een goede zin hebben, namelijk

wanneer wij ontstellen over de waan dat wij, juist wij ingewijd waren, dat wij verbaasd staan over onze vergeetachtigheid, want wisten wij het niet allang: “uit den hooge wordt G’als régen overvloedig uitgestort?”² – dat wij verbijsterd staan en de heilige huivering onder Gods geduchte hand door ons heenvaart: gave is het! gave blijft het! onuitsprekelijke gave! waarom ik? waarom niet veeleer die ander? gave is het over heidenen, in zichzelf verloren! Zo, als heiden, leg ik mij opnieuw neer voor de zegen van die regen van de Geest! Niet ons, niet ons, o Heer, maar Uwen Naam zij eer!³ En verwerp mij van Uw aangezicht toch niet en neem Uw Heilige Geest niet van mij.

Lezen: Hand. 10: 26-48.

---

² Eerste regels van couplet 2 van Gezang 81 (1938).

³ Naar Psalm 115 vers 1 (1773).